

Täysistunto

Tiistai 10.12.2024 klo 22.10—1.47

2. Hallituksen esitys eduskunnalle laeiksi vammaispalvelulain ja sosiaalihuoltolain 4 §:n muuttamisesta

Hallituksen esitys HE 122/2024 vp

Valiokunnan mietintö StVM 28/2024 vp

Ensimmäinen käsittely

Toinen varapuhemies Tarja Filatov: Ensimmäiseen käsittelyyn esitellään päiväjärjestyksen 2. asia. Käsittelyn pohjana on sosiaali- ja terveysvaliokunnan mietintö StVM 28/2024 vp. Nyt päätetään lakiehdotusten sisällöstä. — Esittelypuheenvuoro, valiokunnan puheenjohtaja, edustaja Kiuru.

Keskustelu

22.11 **Krista Kiuru sd** (esittelypuheenvuoro): Arvoisa puhemies! Esittelen sosiaali- ja terveysvaliokunnan puolesta vammaispalvelulakiin ja sosiaalihuoltolakiin tehtävät muutokset. Kysymyksessä on siis täsmennettävä, jo säädetty uusi vammaispalvelulaki, joka on tällä hetkellä lepäämässä. Tämän esityksen tavoitteena on turvata vammaisten henkilöiden oikeuksien toteutuminen ja palveluiden saatavuus yhdenvertaisesti eri alueilla. Lisäksi tavoitteena on säilyttää laki vammaisille henkilöille tarkoitettuja palveluita koskevana erityislakina sekä varmistaa hyvinvointialueiden mahdollisuus rahoittaa uudistus.

Kuten alkuun totesin, vammaispalvelulain voimaantuloa on siirretty lokakuun 23 alusta vuoden 25 alkuun eli tähän vuodenvaihteeseen. Jo hyväksytyssä vammaispalvelulaissa poistettiin eduskuntakäsittelyn aikana perustuslakivaliokunnan lausunnon johdosta niin sanottu ikääntymisrajaus. Voimaantulon siirron taustalla on nyt hallituksen kirjaus siitä, että hyväksytyn vammaispalvelulain soveltamisalaa tulee täsmentää niin, että varmistetaan tämä säilyminen erityislakina, nämä asianmukaiset palvelut ja niiden kestävä rahoitus. Ikääntymisrajauksen poistamisen vuoksi silloin eduskunnassa lain soveltamisalaa ei määriteltä riittävän tarkasti lain selkeän ja yhtenäisen soveltamisen kannalta. Tämän vuoksi hallitus on ryhtynyt toimiin, ja käytännössä eduskuntaan ovat tulleet käsittelyyn soveltamisalaa koskevat tarkennukset.

Nämä muutokset koskevat ensisijaisesti sitä, että hyväksytyn vammaispalvelulain soveltamisalaa koskevaa 2 §:ää täsmennetään niin, että ensisijaisen lainsäädännön ja vammaispalveluiden suhdetta tarkennetaan, yksinkertaistetaan vammaisten henkilöiden määrittämää sekä lisätään suojasäännös asiakasmaksujen perimättä jättämisestä ja alentamisesta, ja sen lisäksi tehdään vielä selkeytystä sosiaalihuoltolain 4 §:n säännöksiin.

Tämä vanha laki on vuodelta 1987, ja alueilla odotetaan kuin kuuta nousevaa uuden vammaispalvelulain tuloa. Tähän esitykseen siis on nyt tehty täsmennyksiä, ja näitä täsmennyksiä valiokunnassa kannatetaan.

Pöytäkirjan asiakohta PTK 132/2024 vp

Valiokunta on näiden täsmennysten ohella tehnyt yhden pykälämuutoksen, joka liittyy vammaispalvelulain soveltamisalan tarkentamiseen, ja käyn tämän kohta tarkemmin läpi.

Valiokunta kiinnittää sosiaali- ja terveysministeriön huomiota myös siihen, että valiokunta on kiirehtinyt vammaispalvelulain soveltamisalaa koskevan hallituksen esityksen antamista eduskunnalle, koska eduskuntakäsittelylle on varattava sen vaatima aika ja muutosten hyväksymisen jälkeen tulee myös jäädä kohtuullinen ja riittävä aika valmistautua lain toimeenpanoon. Näin ollen viimeisillä hetkillä täällä tätä käsitellään.

Arvoisa puhemies! Vammaispalvelulain soveltamisalan tarkentaminen ehdotettiin hallituksen esityksessä tehtäväksi niin, että lakiehdotuksen 2 §:n 1 momentin mukaan lakia sovellettaisiin 1 momentin osalta samalla tavalla kuin aikaisemmassakin lainsäädännössä ja määritelmä olisi sama. Mutta sen sijaan sitten täällä listassa on ollut useita muitakin kohtia, ja näistä kohdista on joitakin poistettu, jolloin vammaisen henkilön määritelmä on tämän lain tasolla valiokunnan asiantuntijakuulemisessa kuullun mukaisesti sanamuodoltaan suppeampi kuin aikaisemmin hyväksytyn lain mukainen määritelmä, joka sisälsi tällaisen yksityiskohtaisemman kolmen kohdan luettelon lain soveltamisesta toimintarajoitteisiin liittyen. Nyt tässä säännöksessä ei enää mainita ihan nimenomaisesti, että lakia sovelletaan henkilöön, jonka vamma tai sairaus yhdessä yhteiskunnassa esiintyvien esteiden kanssa teettävät sen — niin kuin aikaisemmin oli maininta, että tämä tarveperustaisuus tai toimintarajoite voi syntyä siitä — että ei voikaan osallistua yhteiskunnan toimintaan yhdenvertaisesti muiden kanssa, ja jonka itsenäisen elämän, osallisuuden tai yhdenvertaisuuden toteutuminen on vaikeaa ilman vammaispalvelulain mukaisia palveluita.

No, valiokunta kuitenkin korostaa nyt saamansa selvityksen jälkeen sitä, että esityksen perusteluiden mukaan kuitenkin tämä soveltamisalasäännösten yksinkertaistaminen ei ole tehtynä tässä esityksessä sen vuoksi, että tässä oltaisiin kaventamassa YK:n vammaisten henkilöiden oikeuksien komitean määrittelyä, vaan siksi, että tässä on vain puhtaasti yksinkertaistettu tätä pykälää. Näin ollen valiokunta toteaa, että on tärkeää myöskin, että näiden aikaisemmassa lainsäädännössä väliinputoajiksi jääneiden asemaan puututaan, esimerkiksi autismi- ja neurokirjon henkilöiden sekä lievästi kehitysvammaisten henkilöiden, ja valiokunta toteaa, että näiden kaikkien väliinputoajien pitäisi olla tässä kokonaisuudessa mukana, kuten saamamme selvitys todentaa.

Lakiehdotuksen 2 §:n 1 momentin mukaan laissa tarkoitettuja palveluita järjestetään siis tilanteessa, jossa ensisijaisesti sovellettavissa palveluissa ei palveluiden määrä riitä, vaan sitä kautta astuu tarve käyttää myöskin vammaispalveluja. Tämä muutos on poikkeus siihen jo hyväksyttyyn vammaispalvelulakiin. Käytännössä valiokunta korostaa esityksen tavoin, että yhdenvertaisuus ei toteudu niin, että tarjotaan kaikille samaa ja saman lain mukaista palvelua, vaan palvelutarpeen arvioinnissa huomioidaan henkilön yksilökohtainen palvelun tarve.

Arvoisa puhemies! Tämä elämänvaiheessa tavanomainen tarve osoittautui sitten valiokunnan käsittelyssä vaikeaksi säädettäväksi. Sen vuoksi valiokunta nyt esittääkin, että tämä pykälä poistettaisiin eli että lakiehdotuksesta poistettaisiin 2 §:n 3 momentti, jonka mukaan vammaispalvelulain mukaisia palveluita järjestetään vammaiselle henkilölle vain, jos hänen välttämätön avun ja tuen tarpeensa poikkeaa siitä, mikä on henkilön elämänvaiheessa tavanomainen tarve. Perustuslakivaliokunta piti säännöksen täsmentämistä edellytyksenä sille, että laki voidaan käsitellä tavallisessa lainsäätämismenettelyssä. Valiokunta toteaa, että ottaen huomioon lain suunniteltu voimaantulo vuoden 25 alusta ja talousarvio-

Pöytäkirjan asiakohta PTK 132/2024 vp

esitykseen liittyville esityksille asetettu määräaika perustuslakivaliokunnan esittämiä täsmennyksiä säännökseen ei ollut mahdollista tehdä tämän eduskuntakäsittelyn aikana.

Arvoisa puhemies! En käy nyt läpi sitä, mistä nämä ongelmatilat määrittelyssä elämänvaiheessa tavanomaisen tarpeen osalta tulevat, vaan menen nyt sitten tämän lain nimenomaan taloudellisiin vaikutuksiin: Näitä taloudellisia vaikutuksia valiokunta on huolellisesti selvittänyt, ja ensinnäkin valtiovarainministeriö korostaa nyt sitä, että sillä ei ole ollut käytettävissä olevan ajan, hallituksen esityksen erinäisten kustannusvaikutteisten säännösehdoitusten ja 2 §:n 3 momentin poistamisesta seuraavien vaikutusketjujen ja tietopohjan heikkouden vuoksi mahdollisuutta tehdä kokonaisuudesta perusteellisia vaikutusarvioita. Valiokunnassa valtiovarainministeriö on todennut, että lisäys hallituksen talousarvioesitykseen verrattuna on siten 20,2 miljoonaa euroa jo varatun 24,8 miljoonan euron lisäksi. Tämä tarkoittaa siis käytännössä sitä, että sekä ministeriö että valtiovarainministeriö korostavat, että tämä todellinen tarve on varattava talousarvioon ja varmistettava myöskin, että tämä otetaan huomioon heti vuoden alusta, jotta hyvinvointialueille on sitten riittävästi rahoitusta näiden lakisääteisten velvoitteiden toteuttamiseen. Tietenkin eduskunnan ja valtion tehtävänä on nämä perusoikeudet turvata. Tässä valiokuntamme mietinnössä myöskin todetaan, että lisätalousarviossa on kohdennettava hyvinvointialueille ehdotetun lainsäädännön velvoitemuutosten aiheuttamat kustannukset rahoituslain 9 §:n mukaisesti lain toimeenpanosta aiheutuvien kustannusten kompensointiin. Tämä tulee tehdä täysimääräisesti, mikä ilmenee myös valtiovarainministeriön lausunnossa.

Me olemme tehneet useita lausumia tämän esityksen mukaan, jotka näkyvät sieltä, mutta tärkein on se, että ”eduskunta edellyttää, että valtioneuvosto varmistaa hyvinvointialueiden rahoituksesta annetun lain 9 §:n edellyttämällä tavalla lain voimaantulosta lähtien hyvinvointialueille riittävät resurssit vammaisten henkilöiden palveluiden turvaamiseksi”. — Kiitoksia.

Toinen varapuhemies Tarja Filatov: Edustaja Forsgrén.

22.21 Bella Forsgrén vihr: Arvoisa rouva puhemies! Hallituksen esityksessä ehdotetaan vammaispalvelulain tarkentamista siten, että vammaispalvelulain mukaisilla palveluilla vastataan vammaisen henkilön palvelutarpeeseen vain, jos vamman tai sairauden aiheuttamaan toimintarajoitteeseen liittyvän avun ja tuen tarve poikkeaa vastaavaan elämänvaiheeseen tavanomaisesti liittyvästä tarpeesta. Tässä on kysymys tästä hallituksen 1. lakiehdotuksen 2 §:n 3 momentista.

Hallituksen esityksen perusteluiden mukaan elämänvaiheilla tarkoitetaan lapsuutta ja nuoruutta, aikuisuutta sekä vanhuutta. Valiokunnan asiantuntijakuulemisissa tuotiin useissa lausunnoissa esiin, kuinka tämä näennäisesti yleiseksi, kaikki elämänvaiheet kattavaksi muotoillun säännöksen tavoitteena on ollut sulkea erityisesti iäkkäitä vammaisia vammaispalvelulain soveltamisalan ulkopuolelle. Perustuslakivaliokunta piti lausunnossa sinällään hyväksyttävänä, että vammaispalvelulain mukaisten erityispalveluiden tarpeen arviointi tapahtuisi elämänvaiheiden erot huomioiden, mutta korosti, ettei hallituksen esityksen lakiehdotuksen 2 §:n 3 momenttiin sisältyvää epätasällisyyttä ja tarkkarajaisuuden puutetta voinut vammaispalvelulain perusoikeusliitännäisiä oikeuksia säänneltäessä pitää perustuslain kannalta asianmukaisena. Tällä aikataululla ja saaduilla vastineilla sosiaali- ja terveysvaliokunnassa ei kyetty turvaamaan esityksen perustuslainmukaisuutta muutoin kuin hylkäämällä mietinnössä ehdotettu 1. lakiehdotuksen 2 §:n 3 momentin säännös. Hallituk-

Pöytäkirjan asiakohta PTK 132/2024 vp

sen esitys olisi tältä osin vaarantanut vammaisten henkilöiden yhdenvertaisuuden sekä vammaisten henkilöiden ja lakia soveltavien sosiaalityöntekijöiden oikeusturvan.

Valiokunnan asiantuntijakuulemisten yhteydessä kävi ilmi, että vammaispalvelulain täsmentämiselle on sinällään tarve mutta se tulisi toteuttaa aivan toisenlaisella perus- ja ihmisoikeuslähtöisellä tavalla. Edellä mainituista syistä me vastalauseen allekirjoittajat kannatamme hallituksen esitykseen sisältyvää poistoesitystä.

Hallituksen esityksen 2.1 § on ongelmallinen, koska siinä ei selkeästi erotella toisistaan lain henkilöllistä soveltamisalaa eli sitä, keitä lakia sovellettaessa pidetään vammaisina henkilöinä, ja palveluiden yleisiä saamisedellytyksiä eli sitä, milloin vammaisen henkilön palvelut toteutetaan vammaispalvelulain mukaisina erityispalveluina. Hallituksen esityksessä vammaisen henkilön määritelmä on yksinkertaistettu sellaisella tavalla, ettei se enää täysin vastaa YK:n vammaissopimusta. Vammaissopimuksessa vammaisuus määrittyy vammaisuuden sosiaalisen mallin mukaisesti erityisesti yhteiskunnan tuottamien esteiden kautta. Hallituksen esityksessä tämä näkökulma on jätetty pois, mikä voi kaventaa lain soveltamisalaa muun muassa neurokirjoon kuuluvien osalta. Perus- ja ihmisoikeusnäkökulmasta lain henkilöllisen soveltamisalan tulee kattaa kaikki YK:n vammaissopimuksen mukaiset vammaiset henkilöt, joten hallituksen esittämä irtaantuminen vammaissopimuksen lähtökohdista on ongelmallista niin Suomea sitovien ihmisoikeusvelvoitteiden noudattamisen kuin perustuslain 19.3 §:ssä tarkoitettujen riittävien sosiaalipalvelujen yhdenvertaisuuden turvaamisen näkökulmasta. Edellä mainituista syistä Marinin hallituksen perus- ja ihmisoikeuksien turvaamiseen sitoutunut muotoilu vammaispalvelulain soveltamisalasta on toimivampi, ja sitä esitämme.

Kaikki vammaiset henkilöt eivät saa kaikkia heidän yksilöllisiin tarpeisiinsa vastaavia palveluja vammaispalvelulain mukaisina erityispalveluina. Hallituksen esityksen tavoitteena on mahdollistaa, että vammaisia henkilöitä ohjataan aiempaa laajemmin ensisijaisen lainsäädännön, kuten sosiaalihuoltolain, mukaisiin palveluihin. Ne ovat pääosin maksullisia, toisin kuin vammaispalvelulain mukaiset palvelut. Tämä kasvattaa todellisia esteitä vammaisten henkilöiden palvelujen saannille, mikä asettaa etenkin taloudellisesti huono-osaiset vammaiset henkilöt eriarvoiseen asemaan suhteessa muihin väestöryhmiin. Vammaispalvelujen tavoitteena on kompensoida vammaisuuden asettamaa haittaa, eikä yksilön tulisi joutua maksamaan siitä. Hallituksen esitys erkaantuu tältäkin osin YK:n vammaissopimuksen periaatteista.

Hallituksen esityksen sisältämät suojasäännökset asiakasmaksujen perimättä jättämisestä tai huojentamisesta ovat tärkeitä. Ne jäävät kuitenkin liian tulkinnanvaraisiksi ja heikosti velvoittaviksi. Asiakasmaksujen huojennusten toimimattomuus ja niiden hakuprosessien raskaus johtavat siihen, että erityisesti pienituloiset vammaiset henkilöt eivät pääse heille kuuluviin oikeuksiin asiakasmaksujen huojennuksissa, ja perimättä jättämistä koskevat päätökset tulisi tehdä automaattisesti ilman asiakkaan erillistä pyyntöä. Näistä perusteluista esitämme, että hallituksen asiakasmaksuihin liittyvä 2. lakiehdotus hylätään.

Sosiaali- ja terveysvaliokunta pyysi sosiaali- ja terveysministeriöltä ja valtiovarainministeriöltä arviota hallituksen esitykseen sisältyvän 2 §:n 3 momentin poistamisen kustannusvaikutuksen hyvinvointialueilla talousarvion käsittelyä varten. Muutoksen kustannusvaikutusta koskevalla tiedolla on suuri merkitys hyvinvointialueiden rahoitusta koskevan lainsäädännön kannalta, koska vammaispalvelulaissa säädetään sellaisista vammaisten henkilöiden subjektiivisista oikeuksista, jotka on turvattava täysmääräisesti hyvinvointialueiden käytössä olevasta rahoituksesta riippumatta.

Pöytäkirjan asiakohta PTK 132/2024 vp

Hallituksen esitykseen vuoden 2025 talousarvioksi sisältyy yhteen tehtävämuutosten toimeenpanoon 24,8 miljoonaa euroa vuodelle 2025. Valtiovarainministeriön lausunnon mukaan valtio varaa uuden vammaispalvelulain toimeenpanoon yhteensä 45 miljoonaa euroa vuodelle 2025, millä vahvistetaan alueiden edellytyksiä lainsäädännön toimeenpanoon. Lisäystä hallituksen talousarvioesitykseen verrattuna olisi siten 20,2 miljoonaa euroa.

Ensinnäkin valiokunnalle ja ainakin erityisesti minulle jäi epäselväksi, miksi valtiovarainministeriöllä on erilaisia arvioita vammaispalvelulain rahoituksen riittävydestä. Esim. Sanna Marinin hallituksen teknisessä julkisen talouden suunnitelmassa valtiovarainministeriön pohjalta tekniseen kehykseen varattiin 100 miljoonaa euroa lisää silloisen vammaispalvelulain toimeenpanoon. Tässä on siis yli 50 miljoonan gäppi näiden kahden esityksen välillä. Valiokuntakäsittelyn aikana me vastalauseen allekirjoittaneet vaadimme sosiaali- ja terveysministeriöltä ja valtiovarainministeriöltä tarvittavia tarkempia laskelmia kustannusvaikutusten muutoksista, mutta hallituspuolueiden edustajat valitsivat valittavasti äänestää lisäselvityksiä vastaan.

On selvää, että vammaispalvelulaista aiheutuu vuoden 2025 alusta alkaen elämänvaihetta koskevan säännöksen poistumisesta johtuen huomattavasti suuremmat kustannukset kuin valtion talousarvioon on nyt otettu. Valtiolla olisi siten velvollisuus osoittaa talousarviossa hyvinvointialueille välittömästi suurempi rahoitus. Riittämätön rahoitus vaarantaa vammaisten henkilöiden pääsyn heille uudessa vammaispalvelulaissa taattuihin oikeuksiin. Edellä kuultujen perustelujen takia esitän, että käsittelyn pohjaksi otetaan vastalauseeseen 1 sisältyvä lakiehdotus. — Kiitos.

Toinen varapuhemies Tarja Filatov: Edustaja Lindén.

22.28 Aki Lindén sd: Arvoisa rouva puhemies! Ensimmäiseksi kannatan edustaja Forsgrénin äsken tekemää ehdotusta.

Sitten puheenvuoroni, jonka olen jakanut kahteen osaan: toisessa pohdiskelen jossain määrin periaatetasolla tätä koko vammaisuuteen liittyvää melko monimutkaista problematiikkaa, ja toisessa osassa sitten käyn läpi tätä viime vuosien tapahtumasarjaa näitten eri lakien ja niiden lykkäämisen osalta.

Itselleni koko tämä kysymyksenasettelu tuli ajankohtaiseksi, kun vuonna 1984 tapahtui suuri muutos, jossa lääkinnällinen kuntoutus siirtyi sosiaalihuollon alaisuudesta terveydenhuoltoon. Eli aikaisemmin, jos potilas oli tarvinnut jonkun apuvälineen tai vaikkapa asunnon muutostöitä tai joitain muita tällaisia, siitä piti päättää sosiaalihallinnossa. Sitä varten oli olemassa hyvin yksityiskohtainen ohjeistus, jossa oli lueteltu myös, mitä apuvälineitä ja mitä tällaisia muita etuuksia voidaan hyväksyä myönnettäväksi eri tilanteita varten.

Tämä siirtyminen terveydenhuoltoon oli erittäin myönteinen muutos, koska silloin se vertautui käytännössä lääkkeen määräämiseen, eli lääkäriellä tai muulla henkilöstöllä keskeisessä asemassa — usein esimerkiksi fysioterapeuteilla ja psykologeilla — oli selkeä näkemys siitä, mitä potilas tarvitsee. Aivan subjektiivista se ei senkään jälkeen tietysti ollut, vaan merkittävimmistä apuvälineistä usein päätettiin terveyskeskuksen kuntoutustyöryhmässä. Kun olen niitä päätöksiä ollut tekemässä, niin voin kertoa, että niitä jouduttiin joskus myös hylkäämään. Aivan anekdoottina voin todeta, että olen hylännyt esimerkiksi krooniseen selkävaivaan lääkirintodistuksella anotun kahdenmaattavan vesisängyn, eli tavallaan oli aika villiä välillä tämä keskustelu näistä asioista.

Pöytäkirjan asiakohta PTK 132/2024 vp

Kymmenen vuoden ajan opetin ammattikorkeakoulussa kuntoutusta, ja ehkä tärkein teos, johon tutustuin ja jonka tässäkin mainitsen — kertosin vielä varmuudeksi sen nimen oikein — oli Aila Järvikosken Kuntoutuksen kehityssuunnaukset. Se oli hänen lisensiaattityönsä, ja niin kuin se nimi kertoo, siinä oli koko tämän kuntoutuksen ja vammaisuuden historiallinen analyysi. Ja menen ihan vain siihen lopputulemaan, joka oli se, että se modernein — ja nyt huom. kysymys on tapahtumista muutama vuosikymmen sitten — näkemys vammaisuudesta oli biopsykososiaalinen, eli nyt paino on juuri tällä sosiaalisen vammaisuuden käsitteellä. Se ottaa ennen kaikkea huomioon yhteiskunnan ja yhteisön, henkilön lähipiirin, eli sen, että vammaisuus ei ole vain yksilöllistä, vaan se on aina suhteessa johonkin. Se on haitta, se on toimintakyvyn vajuus suhteessa johonkin. Henkilöllä voi olla vaikkapa fyysinen vamma, joka ei esimerkiksi estä jotain tiettyjä toimintoja arjessa, mutta se saattaa olla kuitenkin este hänen työnteolleen riippuen siitä, minkälainen hänen työnsä on. En sen pidemmälle tähän yhteyteen mene, mutta tässä äsken edustaja Forsgrénin esittelemässä vastalauseessa käsitellään myös tätä asiaa, ja tämä on monella tavalla tämän asian ydin. Tämä sosiaalisen vammaisuuden käsite on myös YK:n vammaissopimuksen ydin.

Aikanaanhan vammaisuutta määriteltiin hyvin diagnoosilähtöisesti: oli invalidiprosentit ja sitten prosentit korvattiin haitta-asteilla, jolloin yksi haitta-aste vastasi viittä prosenttia. Haluan kertoa yhden ihan konkreettisen esimerkin, koska se kuvaa aika paljon tätä asiaa. Tämä on aika karkea esimerkki mutta liittyy omassa elämässäni työhäseen, jossa olin lääninlääkärinä ja tehtäväni kuului valvoa läänin alueen sosiaali- ja terveydenhuoltoa. Eräässä kunnassa eräälle naiselle, joka oli liikennetapaturmassa menettänyt rintakehään tapahtuneen vammautumisen tai sen hoidon yhteydessä toisen rintansa, ei kunta myöntänyt sitä rintaliivissä pidettävää irtoproteesia, koska kunta totesi, että sellainen myönnetään vain, jos rinta on menetetty syövän takia. Tässähän jokainen nyt ymmärtää ihan arjessa, että eihän olennaista ole se taustalla oleva diagnoosi tai syy vaan se haitta-aste. Totta kai sitten lääninhallituksessa otimme siihen kannan, että tämä oli virheellinen menettely ja vaadimme sen korjaamista. Eli tällainen tiukka diagnoosilähtöisyys oli ongelma. Pitää tarkastella sitä haittaa ja sitä toiminnan vajuutta. Toisaalta tiedän, että eräät vammaisryhmittymät ovat olleet voimakkaasti diagnoosilähtöisyyden kannalla, koska heidän mielestään se on ollut selkeää, ja silloin on ollut selkeät rajat ja prosentit ja numeeriset määritelmät näille asioille.

Mutta tämä nyt tästä taustasta, nyt elämme modernia aikaa. Korostan edelleen tätä sosiaalisen vammaisuuden käsitettä, ja näistä diagnoseista ja muista pitää tässä päästä eroon ja arvioida tätä kokonaisuutta.

No, sitten ihan lyhyesti nämä viimeiset vaiheet.

Tässähän on hyvin mielenkiintoinen lähistoria. Meillä oli todella monta kymmentä vuotta voimassa meidän vanha vammaispalvelulaki, ja sitten Marinin hallituksen aikana tehtiin uudistettu laki. Tiedän, että se oli erittäin suuritöinen, siinä oli jo valmisteluvaiheessa laajoja kuulemisia. Olin ministerinä silloin, kun se täällä esiteltiin, ja sanotaan nyt suoraan, että taloudellinen lähtökohta oli silloin erittäin tiukka. Oli mahdollisuus käyttää siihen, palveluihin ja etuuksiin, lisää rahaa sen verta kuin mitä verotuksen invalidivähennyksen poistamisella saatiin, eli se on käytännössä 25 miljoonaa euroa. Siitä sitten seurasi se, että oikeastaan se ikärajaus oli, sanon suoraan, siinä laissa, joka oli se hallituksen esitys numero 191 vuodelta 22, vielä tiukempi kuin nyt tehdyssä hallituksen esityksessä. Mutta sosiaali- ja terveystoimi otti minusta hyvän otteen siihen koko uudistukseen ja lähti siitä

Pöytäkirjan asiakohta PTK 132/2024 vp

muuttamaan, ja siitä laista tuli merkittävästi parempi, ja sitten se yksimielisesti täällä eduskunnassa hyväksyttiin.

Sitten vaihtui hallitus, jolle raportoitiin, että tämä eduskunnan hyväksymä onkin satoja miljoonia euroja kalliimpi. Sinne kehykseen kuitenkin, niin kuin tuossa vastineessakin kerrotaan, kirjoitettiin 100 miljoonaa kalliimpi mutta puhuttiin sadoista miljoonista, ja olen tässä salissa kuullut puhuttavan jopa miljardista.

No, nyt sitten uusi hallitus teki lakiehdotuksen, jossa lähdettiin siitä, että se on tietyllä tavalla halvempi kuin aiemmin tietyn otaksuman mukaan, mutta meidän kiistelimme täällä, onko se halvempi vai kalliimpi kuin edellisen hallituksen esitys. Nyt kun tästä poistettiin yksimielisesti tämä kakkospykälän kolmoskohta, niin tämä astui roiman askeleen eteenpäin, mutta silti tästä ei vielä tullut riittävän hyvää. Sen takia me olemme tässä tehneet [Puhemies koputtaa] vastalauseen, vaikka tämä selkeästi parani nyt myös StV:n käsittelyssä.

— Kiitoksia.

Toinen varapuhemies Tarja Filatov: Edustaja Kiuru.

22.35 Krista Kiuru sd: Arvoisa puhemies! Haluan myöskin käyttää puheenvuoron SDP:n kansanedustajana tästä vammaispalvelulaista. Kysymyksessähän on laki, jossa tehdään Sanna Marinin hallituksen uuden vammaispalvelulain soveltamisalaan päivitystä. Olen saanut itse olla mukana tämän uuden vammaispalvelulain rakentamisessa, ja käytännössä asian esitteli äitiyslomallani viime kaudella ministeri Lindén. Sitten kun palasin äitiyslomalta, tämä laki oli eduskunnassa vieläkin käsittelyssä. Todella niin on, että tämän soveltamisalan rajauksen johdosta, sen jälkeen kun tämä ikärajauspykälä poistettiin sieltä vammaispalvelulaista — perustuslakivaliokunta siis totesi, että se on poistettava — valtiovarainministeriö arvioi omassa niin sanotussa teknisessä kehyspäätöksessään Sanna Marinin hallituskauden lopuksi, että käytännössä tämän nyt lepäämässä olevan lain 2.3 §:n poisto vaatisi sadan miljoonan panostuksen, jotta toimeenpanossa nämä oikeudet vammaisten osalta toteutuisivat. Kun hallitus sitten käynnisti oman ohjelmansa mukaisen toiminnan, niin hallitusohjelmassa on varattu sata miljoonaa — joka viittaa siis siihen, että tämä kehyspäätös on luettu — tämän uuden vammaispalvelulain toimeenpanoon.

Sen lisäksi hallitus on sitoutunut jo hallitusohjelmassaan siihen, että tätä soveltamisalaa rajattaisiin jälleen kerran, ja nyt se kysymys on sitten, miten tämä nykyinen lainsäädäntö, joka sitten tulisi näillä soveltamisalan rajauksilla täältä eduskunnasta läpi, eroaa tästä Sanna Marinin hallituksen pohjasta. Nyt on kysymys siis siitä, että se vammaispalvelulaki on viime kaudelta, eli se lykätty laki, joka on nyt lepäämässä, on jo säädetty, ja kaikki ne yksityiskohdat tulevat sieltä, mutta hallitus on tässä esityksessä, joka meillä on tänään käsittelyssä, rajannut tätä soveltamisalaa. Tällaisella porilaisella suorudella käyn nämä nopeasti nyt läpi, jotta selviää, tuliko Sanna Marinin hallituksen vammaispalvelulaki vai jotakin muuta, ja se suurta yleisöäkin varmasti kiinnostaa. Oma arvioni tilanteesta on, että lähes tuli mutta ei kuitenkaan, ja tässä argumenttini sille, miksi perustelen sitä näin:

Tässä 2 §:ssä on todella tarkasti määritelty, kuka suomalaisen lainsäädännön mukaan on vammainen, ja näistä momenteista olemme joutuneet valiokunnassa jättämään vastalauseen, koska ajattelemme, että ne momentit pitäisi kirjoittaa siinä muodossa kuin ne tässä lykkääntyneessä lakiehdotuksessa ovat. Kysymys on siis siitä, että nykyinen vammaisuuden määritelmä YK:n vammaisten oikeuksien sopimuksen mukaisesti perustuu niin sanotusti tällaiselle ajattelulle, että otetaan laajasti huomioon myöskin sosiaaliset esteet — yh-

Pöytäkirjan asiakohta PTK 132/2024 vp

teiskuntaan osallistumisen esteet, itsenäisen elämän esteet ja ylipäättään kanssakäymisen esteet — ja tästä logiikasta nyt puuttuu tässä esityksessä jotakin. Tässä voimaantumisen rajoituksessa alun perin on kavennettu tätä niin — tai näyttäisi, että on kavennettu tätä niin — että annetaan tämän määritelmän supistua suhteessa YK:n sopimukseen. Me ollaan kuitenkin saatu selvitys, ja uskon, että tämä on vilpittömästi annettu selvitys, jossa todetaan, ettei tarkoituksena ole ollut tunkea ketään täältä pois, ja tällä logiikalla myöskin pitäisi lievästi kehitysvammaisten ja esimerkiksi neurokirjon ihmisten olla tässä mukana. Me saimme tästä sosiaali- ja terveysministeriön selvityksen, ja uskon vilpittömästi, että hallitus ei aikonut tällä soveltamisalaa kaventaa. Mutta pykälätasolla tämä on herättänyt valtavasti suuttumusta Suomessa, koska koetaan, että tämä YK:n vammaissopimuksen mukainen vammaisuuden määritelmä ei ole tässä sisällä. Varmuuden vuoksi me haluamme, että se on sen mukainen kuin lykättyssä laissa on, jottei kentällä synny epäselvyyttä siitä, voitaisiinko tässä jollekin vammaiselle jättää nämä oikeudet antamatta. Tässä on siis eroavaisuus, mutta siitä, vaikuttaako se taloudellisesti, ajattelen, että tässä ei ole kysymys kuitenkaan taloudellisesta rajoitteesta, jolla pienennettäisiin tätä soveltamisalaa.

Toinen muutos tässä esityksessä on se, että tässä otetaan käyttöön nyt erikoinen logiikka. Tässä ajatellaan, että ihmisten pitäisi hakeutua ensin erilaisten substanssilakien piiriin: kun ollaan nuoria, pitäisi lasten ja nuorten palveluita koskevaa lainsäädäntöä hakea tueksi, tai esimerkiksi kun ikäännyttään, niin ikääntyvien palveluista annettua substanssilainsäädäntöä käyttäen saisi tarpeenmukaista apua. Tämä logiikka ei oikein toimi siinä maailmassa, jossa me ollaan menty tällä nykyisellä ajattelulla, että ihmiset, jotka ovat vammaisia, pääsevät suoraan tämän erityislain piiriin. Mutta jos tässä onkin tarkoituksena ikään kuin soveltamisalaa kaventaa, jolloin ensin testattaisiin, onko nyt oikeasti tarvetta vammaispalveluille, niin kulujahan sieltä tulee kuitenkin, ja sitä logiikkaa en oikein ymmärrä, että siinä asiakasmaksuja voi säästää, koska tosiasiassa nämä palvelut, jotka tulevat ensisijaisina palveluina, ovat useimmiten lähes aina maksullisia ja vammaispalvelut taas päinvastoin lähes aina maksuttomia. Mutta ei tämä niin kovasti soveltamisalan näkökulmasta rajoita sitä, että täältä tulisi suuria säästöjä.

Mitä yritän tässä nyt sanoa: Tämän 2.3 §:n eli tämän ikärajauspykälän, joka nykyään on tämä elämänvaihepykälä, poiston johdosta — enkä käy nyt niitä ongelmia läpi, miksi se piti poistaa — hankaluutena on siis se, että totta kai se tuo kustannuksia, koska nythän soveltamisala on jälleen laaja. Jos hallitus varasi tähän sata miljoonaa ja käytännössä 25 miljoonaa tällä eduskuntaan tuodulla esityksellä on tarkoitus käyttää vammaispalveluihin, moni kysyy, mihin katosi 75 miljoonaa. No, joku voi sanoa, että no, annetaan sinne 20,2 miljoonaa, kuten valtiovarainministeriö esittää. Kuinka uskottavaa se on, että kun täällä on satojen miljoonien kustannuksia maalailtu — muistan ministerinä ollessani, kuinka minulle huudettiin siitä, kuinka kalliiksi tämä nyt tulee — niin nyt me nähdään, kuinka halvaksi tämä tuli? Siis ajatellaan, että tämä soveltamisalan tarkistuksen tekemättä jättäminen maksaisi 20 miljoonaa. Kuka tähän uskoo, että 45 miljoonalla siis tässä pärjättäisiin? [Puhemies koputtaa] Moni kysyy, mihin se 55 miljoonaa katosi.

Täällä meidän esityksessä on tosi kovat lausumat, joissa lähtökohta on, että nämä palvelut pitää turvata täysimääräisesti vuoden alusta ja ne pitää tehdä vähintään lisätalousarviolle, jos ne eivät ole valtiovarainvaliokunnan ehdotuksessa huomenna mukana. [Puhemies koputtaa] Tämä on todella vakava paikka, ja ponsi on tästä jätetty ihan yhteistuumiin.

Toinen varapuhemies Tarja Filatov: Edustaja Laiho.

Pöytäkirjan asiakohta PTK 132/2024 vp

22.43 **Mia Laiho kok:** Arvoisa puhemies! Käsittelemme vammaispalvelulakia. Vuoden 25 alussa voimaan tulevassa laissa soveltamisalaa on ehdotettu tarkennettavaksi ja selvennettäväksi voimassa olevan lainsäädännön edellyttämällä tavalla niin että laissa tarkoitettuja palveluita järjestettäisiin vain tilanteessa, jossa muussa, ensisijaisesti sovellettavassa lainsäädännössä tarkoitettut palvelut eivät olisi henkilön yksilöllisen palvelutarpeen ja edun kannalta riittäviä ja sopivia. Eli soveltamisalaa tarkennettaisiin niin, että laissa tarkoitettuja erityispalveluita järjestettäisiin vammaiselle henkilölle vain, jos hänen välttämätön avun ja tuen tarpeensa poikkeaa siitä, mikä on henkilön elämänvaiheessa tavanomainen tarve. Ja samalla tarkennetaan vammaisen henkilön määritelmää muuttamatta kuitenkaan sen sisältöä.

No, tässä valiokuntakäsittelyn aikana perustuslakivaliokunta piti käsiteltävänä olevaa hallituksen esitystä ja elämänvaiheisiin kiinnittyviä arviointiperusteita sinänsä hyväksyttävänä mutta kuitenkin katsoi, että elämänvaiheesta esitetyt perustelut huomioden 1. lakiehdotuksen 2 §:n 3 momentin säännös on huomattavan avoin ja tulkinnanvarainen, ja kehotti sitä täsmentämään. Tältä osin sitten valiokunnassa kuultiin valtio-oikeuden asiantuntijoita, ja siinäkin kiinnitettiin huomiota säännöksen tulkinnanvaraisuuteen ja epätasallisuuteen. Erityisesti ikääntyneiden henkilöiden osalta tavanomaisen tarpeen määrittely on toimintarajoitusten osalta haastavaa, koska ikääntymiseen sinänsä liittyy jo jonkinlainen toimintakyvyn heikkeneminen.

Valiokunta totesi, että tähän 2 §:n 3 momenttiin kytkeytyvät valtiosääntöoikeudelliset ongelmat liittyvät sellaisiin kysymyksiin, jotka tulisi ratkaista eduskuntakäsittelyn sijaan ministeritasolla, ja se vaatisi huolellista valmistelua. Sen takia valiokunta ehdotti, että tämä 3 momentti poistetaan tästä lakiehdotuksesta, jotta tämä lakiesitys saadaan nyt tässä vaiheessa menemään eteenpäin. Tätä esitystä on laajasti odotettu, ja se saadaan kuitenkin muilta osin käytäntöön. Valiokunta korosti, että nimenomaisen elämänvaiheita koskevan säännöksen poistaminen soveltamispykälästä ei tarkoita kuitenkaan sitä, ettei asiakkaan palvelutarpeen arviointia ja asiakassuunnitelmaa tehtäessä tule ottaa huomioon henkilön elämänvaihetta ja elämäntilannetta.

Valiokunta teki kolme eri lausumaehdotusta liittyen tähän esitykseen. Valiokunnan puheenjohtaja nostikin esiin näitä eroavaisuuksia, mitä oli Marinin aikaisempaan esitykseen, joka ei ole siis astunut voimaan — olisi astunut muuten vuoden alusta, mutta nyt tämä lakiesitys korvaa sen. Ehkä se merkittävin eroavaisuus on siinä, että tässä esityksessä korostetaan ensisijaisten lakien ensisijaisuutta, ja vammaispalvelulaki tulee sitten vasta, jos ne ensisijaisten yleislakien kautta saatavat palvelut eivät ole riittäviä. Ja niin kuuluu toisaalta ollakin, että erityislaki on tarkoitettu vain niille, jotka tarvitsevat niitä erityispalveluita, jotta se oikeasti myös kohdentuu sille joukolle vammaisia, joille se kuuluukin, koska tämä laki tuo subjektiivisia oikeuksia ja niihin pitää vastata.

Tehtiin tosiaan useita lausumaehdotuksia, joista yhdessä edellytettiin sitä, että valtioneuvosto seuraa ja arvioi kiireellisesti vammaispalvelulain vaikutuksia — tämä on uusi lakikokonaisuus, ja vaikutuksia on arvioitu monella eri tasolla — ja ryhtyy toimenpiteisiin lain yksittäisten säännösten ja soveltamisalasäännöksen täsmentämiseksi, jos se on tarpeen lain säilymiseksi vammaisille henkilöille tarkoitettuna erityislakina.

No, toinen asia. On tärkeää varmistaa rahoitus, koska, niin kuin sanoin tuossa aikaisemmin, tämä tuo subjektiivisia oikeuksia ja ne vammaispalvelut, mitä tämän lain osalta kuuluu tämän lain piiriin, tulee vammaisille järjestää. Eli rahoitus hyvinvointialueille pitää siltä osin olla riittävänä.

Pöytäkirjan asiakohta PTK 132/2024 vp

No sitten on tärkeätä, kun tämä on uusi lakikokonaisuus, että sitä lakia sovelletaan ja toimeenpannaan yhdenmukaisesti hyvinvointialueilla eri puolilla Suomea. Sen takia edellyttimme, että valtioneuvosto ohjaa vammaispalvelulain toimeenpanoa, jotta varmistetaan lain valtakunnallisesti yhtenäinen soveltaminen ja vammaisten henkilöiden palvelujen yhdenvertainen saatavuus eri alueilla.

Ja sitten nostimme esiin myös sen, että valtioneuvosto seuraa vammaispalvelulain muutosten vaikutuksia vammaisten henkilöiden oikeuksien toteutumiseen — erityisesti, jos nousisi esille sellaisia väliinpuotoajaryhmiä, jotka eivät olisi tämän lain piirissä — ja ryhtyy tarvittaessa toimenpiteisiin lainsäädännön muuttamiseksi.

Mutta haluan osaltani kiittää valiokuntaa siitä työstä, mitä tämän eteen on tehty, ja myös oppositiota rakentavasta yhteistyöstä vammaispalvelulain eteenpäin saattamisessa.

Toinen varapuhemies Tarja Filatov: Edustaja Valtola.

22.50 Oskari Valtola kok: Arvoisa rouva puhemies! Edustaja Laiho kuvasi edellisessä puheenvuorossa hyvin ongelmia, jotka liittyivät tähän elämänvaiherajaukseen tai elämänvaiheen huomioimiseen lain soveltamisessa, ja en mene siihen nyt enempää.

Haluaisin tässä puheenvuorossa kuvata hieman eroa tämän lain ja Marinin nykyisin vahvistetun lain, joka on nyt lepäämässä, välillä. Ensimmäinen ero on tietysti pieni ero siellä vammaisen henkilön määritelmässä, mutta erityisesti kun tämä 2 §:n 3 momentti poistettiin, niin sinne jäi kaksi oleellista eroa.

Toinen on tämä ensisijaisten palveluiden ensisijaisuus ennen vammaispalvelulakia, eli vammaispalvelulain mukaisia palveluja järjestetään vammaispalvelulain soveltamisäännöksen mukaan vain, jos ensisijaisessa lainsäädännössä tarkoitetut palvelut eivät ole sopivia ja riittäviä. Tarkoituksena on selkeyttää sitä, että palvelujen saatavuus ei käytännössä ohjaa lain valintaa vaan se, millainen oikeus palvelun saamiseen henkilöllä yleis- tai erityislain mukaan on. Tämä ei kuitenkaan tarkoita sitä, että henkilö ei saisi lainkaan tarvitsemaansa apua, tukea, hoitoa ja huolenpitoa, vaan hyvinvointialueilla on sosiaali- ja terveydenhuollon järjestämislain perusteella velvollisuus järjestää myös yleislain mukaiset palvelut asiakkaan tarpeiden mukaisiksi.

Toinen oleellinen ero on se, että asiakkaan edun arvioinnissa ei oteta huomioon palvelusta määrättävää maksua. Muutos auttaa pitämään erillään palvelutarpeen arvioinnin ja asiakasmaksusta tehtävät päätökset. Säännös auttaa myös säilyttämään vammaispalvelulain vammaisille henkilöille tarkoitettuna erityislakina.

Lisäksi sosiaali- ja terveysministeriö totesi, että nimenomaisen elämänvaihetta koskevan säännöksen poistaminen soveltamisalapykälästä ei tarkoita sitä, etteikö asiakkaan palvelutarpeen arviointia ja asiakassuunnitelmaa tehdessä pitäisi ottaa huomioon henkilön elämänvaihe ja elämäntilanne. Näin tehdään jo olemassa olevan lain perusteella. Lisäksi ministeriö totesi, että lain toimeenpanon ohjauksessa ja koulutuksessa sekä THL:n vammaispalvelujen käsikirjassa tullaan ohjaamaan vammaispalvelulain soveltamista tiukasti siten, että se säilyy vammaisille henkilöille tarkoitettuna erityislakina.

Tästä erosta tullaankin sitten tähän rahoitukseen, josta saimme VM:ltä arvion. Tämä lisäys on 20,2 miljoonaa euroa, eli yhteensä tähän lakiin varataan ensi vuodelle 45 miljoonaa euroa. Tämän varmistamiseksi, että rahoitus on riittävä, teimme lausuman, jossa pyritään varmistamaan rahoituksen riittäminen hyvinvointialueille rahoituslain 9 §:n mukaisesti.

Pöytäkirjan asiakohta PTK 132/2024 vp

Toinen varapuhemies Tarja Filatov: Edustaja Rantanen.

22.54 Piritta Rantanen sd: Arvoisa puhemies! Tässä edelläkin on puhuttu siitä, kuinka tärkeää se on, että tämä laki on tarkkarajainen ja että sen erilaiset tulkinnat olisivat mahdollisimman vähäisiä ja että se kohdentuisi niille ihmisille, joille se on tarkoitettu. Olen itse aloittanut tämän poliittisen urani kaupunginvaltuustossa sote-tilaajalautakunnassa, ja tämä oli se lautakunta, jossa sitten ne erimielisyydet käsiteltiin. Muistan erittäin hyvin, kuinka vaikeita ja hankalia ne tulkintojen tekemiset ja sen rajan vetäminen olivat, ja senkin vuoksi tämän lain tarkkarajaisuus on todella tärkeää. Muistan, kuinka siellä hyvin usein käytiin keskusteluja siitä, onko esimerkiksi Alzheimerin taudin tai jonkun muun vanhenemiseen liittyvän sairauden tuomat hyvin samantyyppiset oireet vammaispalvelulain mukaisiin palveluihin oikeuttavia. Näin ei tietenkään ollut, eikä ole tämänkään jälkeen, mutta ihmisten oikeustajun vuoksi on erittäin tärkeää, että se tulkinta ja tarkkarajaisuus ja kohdentuminen on oikein. [Puhujan mikrofoni sulkeutuu — Eduskunnasta: Ups! — Naurua] — Ei se mitään. Jatketaan sitten.

Sekä tässä valiokunnan mietinnössä että näissä opposition vastalauseissa on erinomaisen tärkeitä lausumaehdotuksia nimenomaan tästä riittävän rahoituksen varaamisesta ja siitä seurannasta, että kuinka tämä tulee sitten tosiasiallisesti toimimaan jatkossa. Itse ajattelen vielä — jos mennään tähän laajempaan kontekstiin — kuinka surullista on se, kuinka vähän meillä näkyy vammaisia ihmisiä työelämässä. Olemme käsitelleet tässä salissa tänä syksynä myös esimerkiksi Työkanava Oy:n lakkauttamista. Se vielä on nimenomaan näiden vammaisten ihmisten ja vajaakuntoisten ihmisten työllistymisestä halunnut huolehtia. Niissä kuulemisissa saimme kuulla, että Saksassa on esimerkiksi sellainen laki, että yrityksissä, joissa on 20 työntekijää, vähintään viisi prosenttia tulisi olla vammaisia tai osatyökykyisiä työntekijöitä. Ajattelen, että jotakin sellaista mekin kaivattaisiin täällä Suomessa, jotta vammaiset ihmiset aidosti pääsisivät paremmin osaksi yhteiskuntaa.

Toinen varapuhemies Tarja Filatov: Edustaja Lindén.

22.57 Aki Lindén sd: Arvoisa rouva puhemies! Kaksi kommenttia vielä täältä ihan paikaltani. Tai ennen niitä myönteinen kannanotto siihen, mitä edustaja Rantanen tässä asken lopuksi totesi. Tuo oli todella tärkeää, että me pystyisimme osatyökykyisiä saamaan työelämän piiriin, vaikka muutaman tunnin päivässä, muutaman tunnin viikossa niin että he olisivat silloin työelämässä ja ansaitsisivat myös omaa sosiaaliturvaansa. Tämä on erittäin tärkeä kysymys. Mutta ne kaksi asiaa, joita varten pyysin puheenvuoron, ovat seuraavat:

Minulla on tässä kädessäni se valtiovarainministeriön muistio, jolla päädyttiin nyt sitten lisäämään siihen alun perin 24,8 miljoonaan euroon se 20,2 miljoonaa euroa. Arvostan erittäin korkealle budjettipäällikkö Niemelää, ja kun luen ääneen, niin silloin en syyllisty omaan tulkintaani. Mutta varmasti kaikki kuulette tämän sävyn tässä kirjeessä sosiaali- ja terveysvaliokunnalle: ”Valtiovarainministeriö korostaa, ettei sillä ole ollut käytettävissä olevan ajan, käsillä olevan hallituksen esityksen erinäisten kustannusvaikutteisten säännösehdoitusten ja niihin nyt tehtävistä periaatteellisesti merkittävistä muutoksista seuraavien vaikutusketjujen ja tietopohjan heikkouden vuoksi mahdollisuutta tehdä kokonaisuudesta perusteellista vaikutusarviota.” Ja sitten täällä todetaan, että tähän jos lisätään 20 miljoonaa, niin ”varaamalla uuden vammaispalvelulain toimeenpanoon yhteensä 45 miljoonaa euroa vuodelle 2025 alueiden edellytyksiä lainsäädännön toimeenpanoon vahvistetta-

Pöytäkirjan asiakohta PTK 132/2024 vp

siin”. Toki vahvistettaisiin. Onhan 45 miljoonaa enemmän kuin 25 miljoonaa, mutta edellä on todettu, että — ja mainittu syitä sille, miksi — ei olla voitu arvioida ihan oikeasti, mikä se tarvittava summa on. Eli tämä on arvio, ja on ihan perusteltua ajatella, että se voi olla joku muu summa, ennen kaikkea suurempi summa.

Se toinen kommentti on se, että vaikka pidän myönteisenä, että tämä asia menee eteenpäin ja parani valiokunnan käsittelyssä, enkä halua olla niin sanottu pahanilmanlintu, niin uumoilen, että aika paljon hallinto-oikeuskiistoja tulee olemaan. Olisi tullut erittäin paljon niitä myös siinä tilanteessa, jos se 2.3 momentti olisi sinne jäänyt, koska silloin olisi ollut riitoja siitä, mikä on vaikkapa sitä normaalia vanhenemista ja sen mukanaan tuomaa raihnaisuutta verrattuna siihen, että ihminen vaikkapa tietyn ikäisenä, 72-vuotiaana, sokeutuu äkisti tai tapahtuu jotain muuta, jota ehkä ei pidetä normaaliin ikääntymiseen liittyvänä enää tällä hetkellä ja joka laukaisisi sitten vammaispalveluetsien ja -palveluiden mahdollisuuden. Mutta nyt, kun se on poistettu, mikä on hyvä asia, niin tämä laki tuli tavallaan vielä yleisemmäksi ja on silloin vielä alttiimpi itse asiassa kiistelylle siitä, mikä on kulloinkin kriteeri, kun ratkaisuja tehdään. — Kiitoksia.

Toinen varapuhemies Tarja Filatov: Edustaja Forsgrén.

23.00 Bella Forsgrén vihr: Arvoisa rouva puhemies! Hallituksen esityksen painotus yleislainsäädännön ensisijaisuudesta vammaispalvelulakiin nähden on ongelmallinen erityisesti tilanteissa, joissa yleislainsäädännön mukaisten palveluiden saatavuus tai laatu ei vastaa vammaisten henkilöiden tarpeisiin. Esimerkiksi sosiaalihuoltolain mukaisten palveluiden resurssit ovat monin paikoin riittämättömät, ja ne on suunniteltu vastaamaan ensisijaisesti perustoimeentulotuen ja hoivan tarpeisiin eikä vammaisuuden aiheuttaman erityisen avun ja tuen tarpeeseen.

Eduskunnan oikeusasiamies on huomauttanut, että yleislainsäädännön mukaisten palveluiden saatavuus ja laatu vaihtelevat alueellisesti, mikä asettaa vammaiset henkilöt eriarvoiseen asemaan riippuen asuinpaikasta. Lisäksi on olemassa riski, että vammaiset henkilöt joutuvat väliinpuotoajiksi palvelujärjestelmissä, jos heidän tarpeitaan ei määritellä riittävän tarkasti lain tasolla. Tämä asettaa vammaiset henkilöt epäoikeudenmukaiseen asemaan, koska heidän tarpeensa jäävät usein alisteisiksi taloudellisille realiteeteille.

Hyvinvointialueiden nykyinen rahoitustilanne ei anna takeita palveluiden tosiasialliseen saatavuuteen. Tällainen lainsäädäntö ei turvaa perustuslain 19.3 §:ssä säädettyä oikeutta riittäviin sosiaalipalveluihin ja loukkaa YK:n vammaisyleissopimuksen mukaista velvollisuutta turvata vammaisten henkilöiden oikeudet.

Toinen varapuhemies Tarja Filatov: Edustaja Kivelä.

23.02 Mai Kivelä vas: Arvoisa puhemies! Olen itse kasvanut vammaisen siskon kanssa ja siis nähnyt läheltä vammaispalveluiden merkityksen, ja jo siksikin vammaisten ihmisten oikeudet ja heidän palvelunsa ovat minulle tärkeä asia. Tässä esityksessä on suoraan sanottuna kyse vammaispalvelulain heikentämisestä ja heikentämisestä, joka tehdään säästösyistä.

No, miten tämä sitten vaikuttaa vammaisten henkilöiden perusoikeuksien ja yhdenvertaisuuden toteutumiseen? Tietenkin heikentävästi. Tämän lain niin kutsuttu soveltamisan tarkentaminen tarkoittaa sitä, että osalta vammaisista viedään oikeus vammaispalve-

Pöytäkirjan asiakohta PTK 132/2024 vp

lulain mukaisiin palveluihin, ja se taas tarkoittaa sitä, että he jäävät sitten sosiaalihuollon varaan. Ja mitä sosiaalihuollon puolella tapahtuu tällä hetkellä? No, myös sinne on kohdistettu rajut leikkaukset tämän hallituksen toimesta, tietenkin. Eli näiden vammaisten ihmisten asema heikkenee, eikä ole takuuta siitä, että myös heidän osaltaan varmistetaan se, että he saavat yksilöllisen palvelutarpeensa perusteella tarvitsemiaan palveluita.

Kuten tässä vastalauseessa tuodaan esille, tässä esityksessä myös sivuutetaan vammaisten henkilöiden haavoittuva asema suhteessa palveluiden maksullisuuteen sekä hyvinvointialueella oleviin haasteisiin yleis- ja erityislainsäädännön mukaisten palveluiden turvaamisessa, ja tämä taas on johtanut muun muassa alueellisiin eroihin vammaispalveluiden toteutumisessa.

Vammaispalvelulain rajaamista perustellaan sillä, että alkuperäisen lain myötä vammaispalvelulain piiriin olisi saattanut päätyä liikaa ihmisiä, eli tarkoitus on siis nimenomaan rajata ihmisiä pois palveluiden piiristä. Ja vaikka budjetissa vammaispalveluihin näytetään lisättävän rahaa, vammaispalvelulain lykkäminen ja rajoituksen tosiasiallinen tarkoitus on leikata kustannuksia verrattuna siihen tilanteeseen, jossa alkuperäinen, edellisen hallituksen säätämä laki olisi pidetty voimassa. En kannata.

Yleiskeskustelu päättyi ja asian käsittely keskeytettiin.